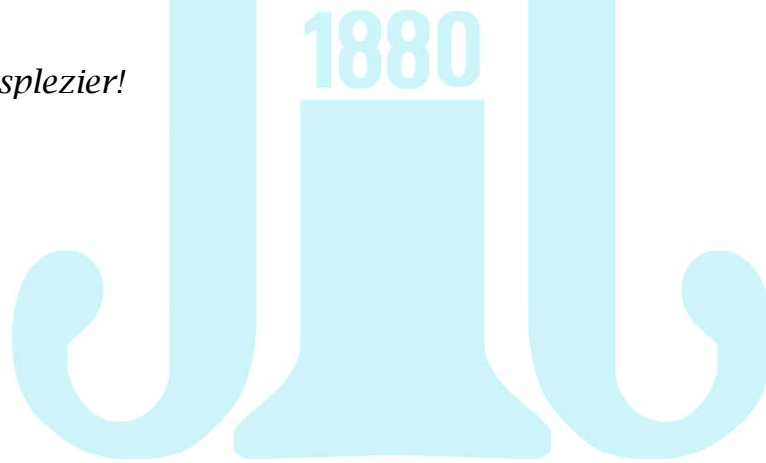

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk. Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid. Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen

www.toneelfonds.be

29487

DE GESCHIEDENIS VAN DE FAMILIE AVENIER

DEEL 1: DE ONTDEKKING VAN DE WERELD

Auteur

Maria Goos

TONEELUITGEVERIJ VINK B.V.
Tel: 072 - 5 11 24 07
E-mail: info@toneeluitgeverijvink.nl
Website: www.toneeluitgeverijvink.nl

Personages

RITA – Dementerende vrouw

JAN

SAAR

(GROTE) JANUS – Weduwnaar

KLEINE JANUS – zoon van Grote Janus

THEO – Jongen van begin twintig

CHRIST – Vader van Theo

PIETERNEL – Moeder van Theo

TOOS - tante

4 dames en 5 heren

De Familie Avenir is een kroniek van een Brabantse familie, en ook van Nederland vanaf de wederopbouw tot de milleniumwisseling. Maar het is ook de kroniek van Maria's leven, het stuk begint in 1956, uw geboortjaar. "Ja".

Hoe verhouden die drie perspectieven zich tot elkaar?

"In deel één zie je mijn familie, zoals ik die me herinner: boven op elkaar in een bovenhuis bij mijn oma. Mensen die door woningnood tot elkaar veroordeeld zijn en noodgedwongen een hechte familiestructuur hebben.

In deel twee krijgen ze eigen appartementen. En dan worden ze allemaal overspannen en ongelukkig. Het cement, de familiestructuur, is plots verdwenen. Het geloof is ook weg gevallen."

Een plexiglas of anderszins doorschijnend bovenhuis van twee etages en een zolder onder de dakpunt. Ook de binnenmuren, tussen kamer en gang, gang en keuken, de schuifdeuren tussen voor- en achterkamer, zijn van doorzichtig, glasachtig materiaal. Daarbinnen is de aankleding hyperrealistisch 1956 met echte lampen en een kolenkachel en een tapijt op de grond.

Het publiek kijkt naar het huis van de Familie Avenir vanuit het standpunt als achterburen. Ze zien rechts voorin het keukentje, gescheiden van de achterkamer (die dus vooraan het toneel ligt) door een doorschijnende wand. Achter de keuken de gang met een trap naar boven en een trap naar beneden.

De achterkamer, naast de keuken dus, is de belangrijkste kamer van het huis. Hier brandt de kolenkachel. Hier zit iedereen bij elkaar. De mannen als vanzelf altijd rond de tafel en de vrouwen op wat losstaande stoeltjes en de laatkomers op bijgeschoven krukjes bij de kachel. Achter de schuifdeuren, in de voorkamer van het huis, staat een groot bed met daarin twee slapende mensen. Links en rechts van het bed een schuifraam, met uitzicht op de straat. De voorkamer met het grote bed ziet eruit als een sterfkamer. De zware gordijnen zijn dicht en er branden kaarsen. Af en toe beweegt een van de twee mensen in het grote bed, maar doorgaans zien we alleen twee breekbare grijze oude hoofdjes uit het bed steken.

Boven zijn de slaapkamers van Saar en Jan en Rita. De twee zijkamertjes zijn volgepropt met spullen uit de winkel; blikken en dozen.

De grote scènes spelen allemaal in de kamer met de kachel. Daar is contact en familiegezelligheid. Daarbuiten, op de gang, in de keuken, op de slaapkamers, zien we de choreografie van de eenzaamheid; als Hopperschilderijen zitten daar mensen wanhopig en desolaat op de rand van het bed, of op een keukenstoeltje, versteend, of huilend of alleen maar doodmoe.

Het stuk begint op 31 december 1955. Er staat een kerststal en een kerstboompje dat zijn naalden verliest in de kamer.

Rita (Marisa) zit een wit boterhammetje te eten aan de grote tafel. Ze heeft een krant op de tafel gespreid en eet daarvan. Ze eet als een kind; houdt de boterham met twee handen vast. Ze staart voor zich uit, de zaal in, kauwt gedachtenloos. Ze ziet er moe en

treurig uit. Van beneden is voortdurend geluid te horen; de winkelbel, gestommel, mensen die lachen en met elkaar praten. Zonder duidelijke aanleiding staat ze ineens boos op, loopt naar de voorkamer, (die in het toneelbeeld achter ligt en waar opa en oma in een groot bed liggen) schuift een van de ramen open en kijst naar buiten:

RITA: Nu en anders niet meer! Nu-en-anders-niet-meer!

Ze komt weer naar binnen, gaat weer aan de tafel zitten, eet van haar boterhammetje. Ze huilt geluidloos. Dan herhaalt zich het voorafgaande, alleen gaat ze nu niet naar het raam maar via de gang naar het trapgat. Zo hard ze kan kijst ze richting trapgat naar beneden:

RITA: Ik blijf niet blaffen! Dat denken jullie naar alle waarschijnlijkheid misschien wel, maar ik blijf niet blaffen!

Ze luistert. Geen reactie.

Ze loopt naar de tafel. Drinkt de drie koppen thee die ze ingeschonken had achter elkaar leeg, loopt naar de voorkamer waar de twee oude mensen in het grote bed liggen. Ze duwt oma opzij en gaat op het bed liggen, als een kind tegen oma aan. We zien nu dat er twee mensen naar boven komen, door de gang. Het is Jan (Peter) met een korte witte winkeljas aan en Saar (Sarah Jonker) met een schort voor en een doekje over haar haar. Lang staart Jan naar de tafel, waar wat brood ligt en wat beleg.

Rita is snel opgestaan.

RITA: Ik heb geen asem meer over. En mij maar laten krijzen.

JAN: Geen warm eten nou?

RITA: Vanavond.

JAN: En nou dan niet?

RITA: Vanavond is er warm eten en daarom nou boterhammen.

Had je anders in gedachte dan zit je er stevig naast.

JAN: Moet je daarvoor zo baljaren? Voor boterhammen?

RITA: Geen eten? Geen eten beter misschien? Is gerezen deeg niet goed genoeg voor meneer de winkelier?

Vanavond toch warm? Dan nou toch niet?

JAN: Wat dan vanavond warm.

RITA: Ik ga toch oliebollen bakken zelf?

JAN: Als we oliebollen gaan krijgen vanavond, dan is dat toch wel met dat we nou warm krijgen?

RITA: Jij weet niet wat er in oliebollen gaat. Dat hoor ik al wel.

JAN: Dus nou boterhammen voor vanavond oliebollen.

RITA: Bloem, gist, melk, ei, zout, zure appel, rozijnen, in het vet en dan ook nog 'es dikwijls suiker d'r op. Noem dat met droge ogen maar 'es geen warm eten.

JAN: Maar daar heb ik nou toch niks aan?

RITA: We zijn de Rockefeller's niet Jan. Brood is het en brood zal het zijn.

JAN kijkt lang naar de boterhammen. SAAR weet niet of ze nou moet gaan zitten of niet.

JAN: Als ik had geweten dat oliebollen als warm eten telt dan had ik het nooit goed gevonden.

RITA: Pech zeg ik dan ijskoud.

Ze eten met z'n drieën aan de tafel gezeten, maar het zit Jan niet lekker.

JAN: Ik doe voor een snee de winkel niet dicht.

Hij wil met een boterham naar beneden lopen.

RITA: Niet staan eten achter de toonbank. Da's armoe.

JAN: Ik gooi de winkel deur niet in het slot voor een snee.

Hij loopt met een paar boterhammen naar de gang.

Jan loopt naar beneden.

RITA: Saar hebben ze afgerekend de poffers?

SAAR: Bijna allemaal. Wel iets, in ieder geval.

RITA: Da's toch geen winkel hebben zo? Met een kast vol opschrijfboekjes? Er hoort toch afrekenen bij?

SAAR: Ja.

RITA: En eigenlijk voor de kerst. Maar dat is dit jaar al weer 'es niet gelukt omdat die schrikschijter er niet over durft te beginnen met de klanten.

Ze kijkt naar SAAR. Zegt met glansoogjes:

RITA: Dinges komt zo stoelen brengen voor vanavond.

SAAR: Wie is dinges.

RITA: Ja, hoe heet ie ook alweer.

SAAR: Wie?

RITA: Eh... die soldaat.

SAAR: Wie?

RITA: Eh... op het puntje van m'n tong.

SAAR: Wie?

RITA: Eh... o ja, Kleine Janus.

SAAR krijgt bijna geen lucht meer. RITA doet net of ze het niet ziet.

RITA: Ik heb toch ook ons boekje betaald bij de slager en de melkboer? Nou is het mooi ondertussen de laatste dag van het jaar. De tijd van balans opmaken. Wat is bij ons de balans? Dat we van de halve buurt nog geld krijgen, da's bij ons de balans. Gaat het Saartje?

SAAR: U zei dacht ik: Kleine Janus, maar Kleine Janus moet toch op de kazerne blijven?

RITA: Met Oud en Nieuw? Wie heeft je dat nou wijs gemaakt mal apparaat.

SAAR: U.

RITA: Ik? Welnee!

SAAR: U. Vanochtend nog.

RITA: Was een vergissing dan maar. Hij is er.

SAAR is helemaal overstuur.

RITA: Denk je niet dat ik ook wel 'es in de kerk wil zitten en rondkijken en mensen zien en niet bij iedereen denken wat ze nog moeten afrekenen? Weesgegroet Maria familie Smulders veertien gulden en vijf cent vol van genade

familie Krielaars drieëntwintig gulden en drie kwartjes, de heer is met u, gezegend is de familie Poppelaars al vier maanden langs de vijftig gulden heen en toen zagen we alleen nog maar de achterkanten van de Poppelaarzen als ze voorbij schieten naar de winkel van van de Broekke. Maar van den Broekke poft niet. Die poft niet. Dus hoe betalen ze dat dan. Van geld dat van ons is eigenlijk. En zij van Poppelaars gaat om de vier weken naar de kapper. Als iemand een watergolf op z'n hoofd heeft, dan zit er ook brood in de trommel en geld in het potje.

SAAR: Ik ga ook maar weer eens aan de slag denk ik.

RITA wil niet dat SAAR weggaat. Heel andere toon, zacht, en een beetje zielig:

RITA: Ik wou vanavond oliebollen bakken had ik in m'n hoofd.

SAAR: Nou, da's niet niks tante Rita. Oliebollen.

RITA: Toos kwam gisteravond bloem brengen en eieren, voor beslag. Dat hebben we nog niet eerder gedaan, oliebollen. Met krentjes.

SAAR: Ja da's mooi.

RITA: Nou, of dat mooi is, zo'n stapel eten. Dat gaat echt feest worden.

SAAR: Ik moet naar beneden. Moet toch helpen?

RITA: Maar als ik ze vroeg bak, dan stinkt het zo naar vet heel de avond zegt Toos.

SAAR: En een raam open?

RITA: Daar heb ik ook over geprakiseerd maar met een raam open dan moet ik de tussendeur dichtdoen tegen de kou voor jullie hier en dan m'n mantel aan tegen de kou voor mij in de keuken en dan trekt alle lucht in m'n mantel.

SAAR: Misschien dan maar later bakken.

RITA: Daar hebben Toos en ik het ook over gehad, maar dan heeft iedereen heel de avond trek. En dat is niks op een feest.

SAAR: O nee.

RITA: En Jan gaat dan naar bed van kwaaiigheid. Da's erg hoor, een kwaaiie onder de wol. Zeker een met honger.

SAAR: Misschien dan in die mantel bakken en die mantel dan vannacht buiten in de vrieskou hangen tegen de vetlucht?

RITA: Daar lag ik vannacht ook over te denken maar ik wil eigenlijk niet in m'n mantel bakken. Da's toch weer armoeig. Zoveel eten is zo prachtig feestelijk maar met een mantel aan bakken vind ik net de gaarkeuken eigenlijk.

SAAR: Ja, dan weet ik het ook niet meer eigenlijk. Komt iedereen verders?

RITA: Allemaal bij mekaar dees jaar. Dees jaartje met Henk er bij. Henk meert aan vandaag maar dat heb ik zekers al honderd keer gezegd.

SAAR: Ik ga maar weer 'es naar beneden.

SAAR wil naar beneden gaan.

RITA: Ben altijd zenuwachtig elk oud en nieuw toch weer.

SAAR: Ja, ik ook.

RITA: Je weet nooit wat er gaat komen.

SAAR: Iets moois denk ik. Dit jaar 'es iets moois.

RITA: Slaat het twaalf uur, krijg ik tranen. En wat is het nou helemaal. 't is eigenlijk alleen maar een moment in de tijd.

SAAR: Ik kijk altijd hoe de ene wijzer naar de andere kruipt en er dan in verdwijnt. Dat vind ik mooi, dat er even geen tijd meer is, alleen maar een streepje op de klok.

RITA: Er komen altijd van die malle dingen uit jouw toet die toch wel aardig zijn.

JANUS komt boven met een flink stuk rosbief in een krant gedraaid.

JANUS: Ik heb vlees. Rosbief ook nog 'es. Hij bloedt nog. Zo uit het beest getrokken. Dat staat nog op z'n hoeven te trillen nou. Ik doe m'n hand erin en ik trek zo die rosbief eruit. Hij zei nog: afblijven, dat is mijn rosbief, maar ik trok en trok en hupakee. Ik zeg: het wordt een nieuw jaar, hier met dat vlees. Was niet zo prettig voor het beest maar het groeit wel weer aan.

Hij laat een flinke rosbief zien.

RITA: Hoe kom je daaraan? Die heb jij niet gewoon bij de slager gekocht. Zoiets moet je bestellen. Dat heb jij niet gedaan.

In het trapgat is enig lawaai hoorbaar. JANUS terug naar de gang. Roept:

JANUS: Jankenstein, niet tegen het kalk klappen met die stoelen. Gewoon recht omhoog tillen!

Als SAAR 'Kleine Janus' heeft horen noemen trekt ze haar rok recht, verhangt een bal in het piepkleine boompje (bij de kerststal) veegt haar mond af, trekt het tapijt recht en doet misschien nog wat andere onzinnige handelingen.

JANUS: Vanavond Saartje. Dan heb ik een verrassing. Wat denk je dat het is?

SAAR: Een grammofoonspeler denk ik.

Ze raadt het goed en dat is een enorme tegenvaller voor Janus. Hij gaat zitten.

JANUS: Ja nou is de lol eraf.

SAAR: Maar u had al gezegd 'ik breng een grammofoonspeler mee.'

JANUS: Jij onthoudt ook alles maar.

Jan zei dat ze nou alletwee in bed zijn gaan liggen. En het is nog waar ook. Ik zie het. Ze liggen er allebei. Vader... sta 'es op. U mankeert toch niks?

RITA: Als je blijft hang je jas dan op. D'r zit een verschrikkelijke kou in. Op de gang ermee.

GROTE JANUS blijft in de voorkamer naar zijn ouders in het bed kijken. Op de gang komt KLEINE JANUS met veel moeite de trap op, met een stapel stoelen. Hij heeft zijn militaire pak aan. Hij is dienstplichtig. RITA zit bij de kachel.

KLEINE JANUS is de zoon van weduwnaar GROTE JANUS. Op de gang, voor het kleine ruitvormige spiegelkje in de kapstok

bekijkt hij zijn haar. SAAR komt de gang op. De stoelen tussen hen in.

Het dialoogje moet heel zacht gesproken worden en door zendertjes versterkt. Het is niet erg als je hoort dat het versterkt is. Als ze maar heel klein en bijna fluisterend kunnen praten. Hun intieme gesprek op de gang wordt afgewisseld met het gesprek in de kamer tussen GROTE JANUS en RITA die hard praten. Iedereen praat hard als ze in de kamer bij de kachel zijn.

Op de gang tussen SAAR en KLEINE JANUS

SAAR: Je hebt helemaal geen sneeuw.

KLEINE JANUS: Afgeschud.

SAAR: Maar je bent ook niet nat.

KLEINE JANUS: Nee.

SAAR: En je hebt het ook niet koud.

KLEINE JANUS: Nee. Warm.

Het was lang geleden dat ik je gezien heb.

SAAR: Ja. Heel lang. Je bent heel anders.

KLEINE JANUS: Anders dan in de brieven zeker. Daar had ik wel angst voor.

SAAR: Iets wat ik niet zie, maar het is er wel.

KLEINE JANUS: Iets van binnen?

SAAR: Zou best kunnen.

KLEINE JANUS: Ik moet er nog even inkomen.

JANUS: Waarom plassen jullie in bed? Wat zijn dat voor streken?

RITA: Van de verkouwing zeggen ze allebei.

SAAR: Ik dacht misschien dat de militairen op de kazernes moesten blijven.

KLEINE JANUS: Was ook bijna zo.

SAAR: O ja?

KLEINE JANUS: Nee.

SAAR: Waarom zeg je het dan?

KLEINE JANUS: Zo maar. Om 'es wat te proberen.

Hij zegt niks meer. Ze lachen naar elkaar. Terug naar de voorkamer:

JANUS: Zo'n matras kan ook niet alles hebben. Schimmel.

RITA: Zij heeft het aan haar blaas maar hij doet het uit venijn.

JANUS: Venijn? Nee. Hij wil bij zijn vrouw liggen denk ik.

RITA: Hij is in de zestig! Hij heeft al tien jaar niks meer gezegd, wat moet ie dan nog aan 'r zitten.

JANUS: Ze gaat toch dood zegt ze? Dan wil ie nog 'es een dikke pakkerd.

RITA: Hij is stalziek. Hij wil er altijd maar bovenop. Maar zij wil het niet. Zij gaat krijsen als een speenvarken.

JANUS: Het trouwbed is ook zijn bed.

RITA: Hij mag er best liggen van mij. Maar zeg jij dan 'es dat dat gehunker klaar moet zijn en geen geplas.

JANUS: Braai die rosbief nou maar aan. Vleeslucht is het beste wat we nou kunnen doen.

RITA: Ik blijf zitten. Mag ik ook even zitten?

OMA beweegt naar JANUS. Ze mompelt iets in z'n oor. Op de gang:

SAAR: Je bent een heel personage zo, in dat pak.

KLEINE JANUS: Geen Janus Jankestein meer.

SAAR: Dat zegt alleen je vader.

KLEINE JANUS: Ik heb gevoelens voor je. Wist je het al?

SAAR: Je schreef het.

KLEINE JANUS: En andersom?

SAAR: Ook.

De rest verstaan we niet meer. Zachte voorzichtige toenadering. Binnen bij het grote bed:

JANUS: Ja moeder, u ligt op uw alleruiterste, maar dat ligt u al wel een tijdje. [] Ik hoor u niet moeder. [] Ik hoor u nog niet. [] Henk?

Hij geeft haar een kusje. Ze doet haar armen om hem heen. Hij is aangedaan.

JANUS: Ze wacht op Henk. Als ze Henk gezien heeft gaat ze zegt ze. Ik denk dat het waar is dees keertje. Ik zag iets in die ogen en die lucht daar... dat was nog niet eerder. Ik

denk dat ze vanavond dan toch wezenlijk gaat.

RITA: Echt iets voor haar om op een feestavond te gaan.

JANUS: Maar als ze op Henk gaat liggen wachten dan kan het nog een hele lijdensweg worden. Ze moet niet wachten. Dan kan ze beter maar gewoon gaan.